

Et Folks stærkeste løftestang

Sport og karakterstyrke

Af Lars Koefoed Nielsen

»Idrætten er et Folks stærkeste løftestang. Den udvikler moralsk og fysisk, og et moralsk sundt Menneske bliver en god medborger og en god Fædrelandsforsvarer«.¹

Således forklarer lederen af det amerikanske OL-hold ved Stockholm i 1912 sportens værdi til bladet *Idrætten*. Herhjemme delte Dansk Idræts-Forbunds (DIF) ledere ligeledes forestillingen om, at sportens hårde træning og fordring om asketisk livsførelse kunne bruges i opdragelsen.²DIF's formand fra 1922-1941, general Holten Castenschield, forklarer således idrættens værdi ud fra dens opbyggen af unge mænds karakter:

»Idræt er fysisk Udvikling, Herredømme over Legemet, Forfriskelse, Velbefindende, en herlig Fritidsbeskæftigelse. Men Idræt er ogsaa noget andet og mere. Idrætten kræver nemlig af sine Udøvere saadanne psykiske Egenskaber og Evner paa Viljens og Handlingens Omraade, som udvikler deres Karakter, deres Personlighed. Derved bliver Idrætten en Karakteropdragelse, og i denne Karakteropdragelse ligger, efter min Mening, Idrættens største Værdi ikke blot for de enkelte Idrætsudøvere personligt, men gennem dem ogsaa for Samfundet«.³

Ovennævnte forklaringer synes, ud over

det moralske og sundhedsmæssige, at bære kimen til en pligtskyldig sportificeren. Hvis man bliver en god medborger, bedre soldat og en moralsk veludviklet og karakterstærk person af at dyrke sport, må man vel alt andet lige blive mere umoralsk, uduelig og egoistisk ved afholdelse. At disse udsagn ikke blot kan affejes som reminiscenser fra en svunden tid, illustreres af DIF's nuværende formand Kai Holm, der i 1998 beskyldte folkeskolen for at svigte de bogligt svage unge ved den manglende prioritering af idrætten. Sammenkædningen foretages, da man ifølge Holm både ved, at de fysisk inaktive klarer sig dårligst i skolen, og at børn, der behersker kropslige færdigheder, har mere overskud til at lære, større socialt samvær, større selvtillid og bedre tør tage nye udfordringer op.⁴ Begrundelserne for idrætsudøvelse synes at afspejle, at sportens funktion ikke kun motiveres ud fra dens egen værdi – en eventuel sjov og fornøjelig fritidsbeskæftigelse eller sublimering af færdigheder – men viser ud over aktiviteten for at begrunde tidsforbruget heri. Idrætsdeltagelse er, med et citat fra *Haandbogen* – retningsgiver for gymnastik i folkeskolen anno 1899 – stadigvæk delvist »... Ikke at more, men at opdrage«.⁵

Ovennævnte syn på sportens samfundsmæssige funktion, som en forbilledlig, opdragende og karakterdannende aktivitet, må have et udspring, der kan hjælpe til at forklare idealernes beskaffenhed og års-

gen til sportens værdiladning. At denne artikel søger svar på ovennævnte spørgsmål i forbindelse med indførelsen og konsolideringen af sporten i Danmark, hænger sammen med, at idrættens organisationer og førstemænd dengang var nødt til at eksplicitere de tilliggende idealer for at overbevise en tvivlende befolkning om gavnigheden af idrætsdeltagelse. Disse idealer bliver derfor lettere at aflæse.

Denne artikel slår til lyd for, at antagelsen af sporten som almen og kongruent social transformator, på baggrund af iboende kvaliteter, er fejlagtig og lige så godt kunne erstattes af en anden. Det skal ikke forstås således, at sportsdeltagelse og karakterdannelse betragtes som inkommensurable. Deltagelse i en sportsgren kan sandsynligvis lære deltagerne at være hårdføre, udholdende og at udvise viljestyrke, respekt og sportsånd, hvis den aktuelle sportsgren fordrer og bifalder sådanne træk. Det, der opponeres imod, er antagelsen af sporten som havende en dybereliggende essentiel struktur, hvori karakterdannelse er en af hjørnestenene.

En afdækning af karakterdiskursens historie ville fremdeles kunne lette nutidige idrætsudøvere, trænere og forældres refleksioner over påstandens gyldighed. Frigørelsen af sporten fra den nyttetænkning, der ligger i argumenterne for den karakterdannende sport, kunne således afhjælpe det element af pligt og tvang, begreberne automatisk medfører, og dermed sætte mere fokus på sportens eventuelle egenverdi og udøvernes fornøjelse ved aktiviteten.

Den moderne sports fremkomst og karakterdannende funktion

På trods af at mange paralleller i tidens løb

er blevet draget mellem den klassiske græske form for legemsøvelser og den moderne form for sport, er der, ifølge Allan Guttmann, væsentlige forskelle. Guttmann har i en ofte refereret analyse opstillet de syv karakteristika, han mener, kendetegner den moderne sport.⁶ Det er sekularisering, lighed, specialisering, rationalisering, bureaukrati, kvantitet og rekorder. Guttmanns analyse synes i betragtningerne af sporten som en refleksion af industrisamfundets værdier at afspejle, at karakterdannelse ikke er en til sporten naturligt hørende værdi. Ifølge Guttmanns teori vil sporten kun kunne bruges i et sådant projekt, hvis karakterdannelse er et ideal for industrisamfundet.

Norbert Elias opponerer i *Sportens opvindelse som et sociologisk problem* imod Guttmanns årsag-følge-forklaring, der begrundet sportens moderne udformning som en konsekvens af industrialiseringen. Han ser i stedet industrialiseringen og omskabelsen af konkurrencelege til den moderne form for sport som indbyrdes uafhængige deltendenser inden for en samlet omdannelse af statsamfundene i nyere tid.⁷ Udformningen af sportens beskaffenhed bliver således et udtryk for statsdannelsens udviklingsstadiet. Vurderingen af et sådan udviklings- eller civilisationsstadium anses ikke af Elias som en kontinuerlig forbedringsproces, men i stedet som komparative værdidomme betinget af en konstrueret udviklingsmålestok. Elias' betragtninger synes således at virke forstærkende på påstanden om sportens værdier som tilføjede og ikke en nødvendig konsekvens af aktiviteten i sig selv. Jeg vil, på trods af Elias' anskuelser, tage udgangspunkt i, at der forekommer en afsmitning fra de ideer, der lå i industrisamfundet, til den måde, hvorpå sportens idealer blev udformet. Dette for så vidt at begge, på et mere over-

ordnet plan, kan være resultat af dannelsen af en stærk centralmagt.

Det er vanskeligt at sætte årstal på opkomsten af industrialiseringen, der naturligvis ikke kan markeres ved en enkeltstående begivenhed, men som herhjemme traditionelt tidsfæstes til de sidste årtier i det 19. århundrede. En af følgerne var bl.a., at borgerskabets og arbejderklassens antal tiltog voldsomt. Borgerskabet voksede frem i opposition til såvel den arbejderklasse, de forsøgte at distancere sig fra, som til den privilegerede adelsstand. De kritiserede skarpt ideen om et samfund baseret på rang, stand, privilegier og forordninger og mente i stedet, man skulle bedømmes ud fra, hvad man grundet sine personlige kvaliteter kunne præstere.⁸ På denne vis passer sportens idealer om lighed og rationalisering glimrende ind i en borgerlig selvforståelse. I sporten er det alene udøverens præstation og øjeblikkelige ydelse, der bestemmer, hvor på skalaen/ranglisten han er. Jo større præstation, jo bedre sportsmand.

Med en »selfmade man« og de kontinuerede præstationsforbedringer som ideal blev ønsket om kontrol og mådehold hjørnen i det borgerlig verdensbillede. Man burde ved at styre kroppen, følelserne, tiden og pengene forsage øjeblikkets lyst og i stedet arbejde for sublimering inden for jobbet. Denne tankegang blev af Weber benævnt »*kapitalismens ånd*« eller »*the Protestant ethic*«. Det puritanske rationale, hvori ideer om økonomisk akkumulation, gudsfrygtighed, nøjsomhed og udbyttemaksimering integreres, skulle således blive internaliseret i den moderne civilisation.⁹ Den borgerlige klasse, der, ifølge Weber, i særdeleshed tog denne tankegang til sig, så sig selv som bærere af et nyt og bedre samfundssystem, hvor fornuft, rationalitet og moral skulle herske.¹⁰ For bor-

gerskabet blev sporten et forum, hvor sådanne ideer kunne formes i den unge mand. I borgerskabets opdragelsesmæssige forståelsesramme var livet, forstået som konkurrencesituationen på arbejdsmarkedet og i produktionssfæren, en stadig kamp for overlevelse.¹¹ Sporten blev som følge af dette syn mere anvendelig for borgerskabet, da den i stedet for blot at være en fornøjelig fritidsaktivitet kunne bruges som tilvænnning til de krav, der blev stillet i det rigtige liv, arbejdslivet. Sporten blev et forum, hvor individet kunne lære selvkontrol og mådehold og skabe sig en stærk karakter og god arbejdsmoral.

Da sport og karakterdannelse for borgerskabet ikke blot var et middel til opdragelse, men også et middel til distinktion i forhold til andre klasser, var måden, sporten blev dyrket på, af afgørende betydning. Idealiseringen af sportens påståede karakterdannende funktion stammede i høj grad fra borgerskabet, mens arbejderklassen, som det senere vil fremgå, havde en anden indgangsvinkel. Den borgerlige mands valg af sportsdeltagelse inden for c-g-s sporten var i høj grad præget af fascinationen af hurtighed. En fascination, der lå i forlængelse af den rationaliseringstrang og tidsbevidsthed, der fulgte med industrialiseringen, men også havde grund i forsøget på at skabe distinktion til arbejderklassen og den gamle adel.¹² Borgerskabets fascination af tidssporten kan dog ikke udelukkende forklares ud fra dets øvrige livsførelse. Ifølge Bourdieu er det ikke muligt at forstå en klasses sportsdyrkelse alene ud fra sportsgrenens beskaffenhed i sig selv: »... *to understand a sport, whatever it may be, one must locate its position in the space of sports*«. ¹³ Klassernes mulighed for at vælge, agere og distingvere sig i forhold til hinanden spiller en afgørende rolle for den respektive klasses valg af sportsgren. Bon-

de skriver om sådanne valg, at »dyrkelsen af den dyre hastighedsteknologi blev en mulighed for en del af borgerskabets mænd til at skabe en social distance til egne klassefæller, og ikke mindst til mænd fra »lave-re« klasser, som ikke havde råd til en sådan luksus«. ¹⁴ En agents præference for en given sportsgren vil afhænge af, hvor stort udbytte den giver i forhold til den økonomiske og kulturelle kapital, han besidder.

Da arbejderne var nødsaget til at gøre en dyd af nødvendigheden – deres begrænsede økonomiske kapital – måtte de finde interesseområder, der var praktisk mulige. Ifølge Bourdieus teori om symbolsk kapital vil arbejderne ikke søge nye områder at efterstræbe, men i stedet prøve at efterligne de klasser, der er højst placeret i samfundet. En sådan imitation af borgerskabet var mulig for arbejderklassen inden for sportsgrene som fodbold og atletik, hvori beko-stelige materialer og udstyr kun i ringe grad spiller en rolle. Det må dog nævnes, at de traditionelle arbejder-(kraft)sportsgrene brydning, vægtløftning og senere boksning ikke mistede popularitet. I det omfang, arbejderklassen fandt smag for en aktivitet, som borgerskabet dyrkede, måtte sidstnævnte, for den fortsatte distinktions skyld, i teorien selv prøve at udelukke arbejderne eller selv søge andre idrætsgrene. Hvis borgerskabet f.eks. tillægger en sportsgren eller sportsdyrkelse som helhed en karakterdannende funktion, formodes de at ønske denne effekt for sig selv. Hvis alle får del i denne dannelse, vil der ske en inflatorisk devaluering af idealet, der ikke længere kan gøre krav på en distinktions-genererende effekt. Borgerskabet må derfor enten prøve at afværge udjævningen ved at udforme feltets doksa, så det udelukker indtrængen, eller finde andre felter, der kan legitimere den efterstræbte distinktion. I praksis blev dette dog ikke tilfældet,

som vi skal se, borgerskabets ønske om at opdrage og reformere arbejderklassen var mindst lige så stærkt som ønsket om distinktion.

Det skal i denne forbindelse tilføjes, at såvel distinktionsønsket som opdragelsesprojektet ikke skal betragtes som en overordnet og samlet borgerlig konspiration med sigte på at knægte arbejderklassen. Ønskerne om distinktion fra, såvel som opdragelse af, arbejderne forekommer i høj grad at være ubevidste for borgerskabet selv. De prøvede blot at indføre de ordens- og moralbegreber i sporten, de anså som selvfølgelige og efterstræbelsesværdige. Da borgerskabet ved slutningen af det 19. århundrede stod som den førende klasse, kulturelt, politisk og socialt, kom den også til at fungere som normgiver for andre klasser i samfundet. ¹⁵ Det ville derfor være forventeligt, at arbejderklassen i vidt omfang efterstræbte samme sportsgrene som borgerskabet. Sporten blev i sin tidlige danske barndom fra 1880-1900 kun dyrket af et fåtal af arbejdere. De få arbejderklasserepræsentanter frekventerede endvidere andre sportsgrene end borgerskab og adel, hvorfor der kun var ringe sammenblanding af klasserne. ¹⁶ Dette fravær var en funktion af arbejderens baggrund, fritidsmuligheder, økonomi, idealer og den sociale indhegning, borgerskabet søgte at skabe.

Ved sportens gennembrud i 1890'erne var arbejdsdage på 14 timer ikke ualmindelige for arbejderne og satte således en naturlig grænse for arbejdernes sportsdeltagelse. Da den lange arbejdstid i takt med styrkelsen af fagbevægelsen gradvist blev sænket til otte-ni timer, medførte det helt nye muligheder for arbejderklassen, efter-som fritiden nu kunne bestå af andet end søvn, spisning og transport til og fra arbejde. De mænd fra arbejderklassen, der, såvel før som efter arbejdstidsreformerne,

valgte at dyrke sport, gjorde det ikke efter helt samme idealer som borgerskabet. Ifølge Hans Bonde var arbejderens primære fokus i sportsdeltagelsen ikke at skabe en stærk karakter, mens idealer som udholdenhed, styrke og koldblodighed derimod var centrale i arbejderens begrundelser for idrætsdyrkelse. Dette kom bl.a. til udtryk i arbejderens forkærlighed for sportsgrenene boksning, brydning og fodbold, der fordrer og forbedrer udholdenhed, styrke og koldblodighed. Aktivitetsvalgene forklares af Bonde ud fra sportsdeltagelsens sikring af arbejderens fortsatte sundhed i et arbejdsliv præget af hårdt fysisk, nedslidende og ensformigt arbejde.

Opnåelsen af sundhed som generator for arbejderens sportsdeltagelse stemmer dårligt overens med den praktiske virkelighed, andre sportsteoretikere såvel som Bonde selv beskriver. I.P. Müller skrev således, at »For sundhedens skyld kan man ikke få de mange dovne og liderlige mandfolk til at øve gymnastik og friluftsidræt ...«¹⁷ Per Jørgensen skriver på linje med dette, at advarler om manglende sundhed og hygiejne i særdeleshed prellede af på atlet-sportsmændene fra arbejderklassen.¹⁸ Arbejderens idealer for sportsdyrkelsens beskaffenhed kan også tolkes ud fra deres prædispositioner for de respektive sportsgrene. Ifølge Bourdieu vil en given klasse foretrække aktiviteter, hvor deres kapital bliver udnyttet mest muligt. Det vil derfor være naturligt for en arbejder at vælge aktiviteter, hvor den styrke, det hårde arbejde har medført, og som det giver prestige at kunne udføre, udnyttes mest muligt. Styrken bliver det middel, hvormed arbejderne bedst kan opnå sportslige resultater og dermed også få størst udbytte af deres indsats. Da denne forkærlighed for styrke, grundet arbejderens dagligdag, er blevet nedlejret i habitus, vil valget af

kraftfulde aktiviteter ligge naturligt for og i nogen grad bestemme valget af aktivitet.

Denne forskel mellem arbejderklassens og borgerskabets sportslige idealer kan måske bedst illustreres ved arbejderens manglende vilje til at efterleve fairplay-idealet.

Fairplay-idealets baggrund

Fairplay-idealet, der er en form for uskreven morallære, som de respektive sportsmænd skal følge under idrætsudøvelsen, fremkom i sportens barndom i England i forlængelse af de ideer om karakteropdragelse, der opstod på de engelske kostskoler. Sporten var her et felt, hvori man diskuterede den korrekte adfærd for en gentleman, og sportens vokabular indeholder på følgende vis udsagn, der betoner dette. Ytringer som »at slå under bæltstedet«, »slå på en mand, der ligger ned«, og »thats not cricket«, er eksempler på den etiske dimension og sportslige opdragelse.¹⁹

Ifølge den britiske historiker J.A. Mangan var det uddannende element dog langt fra målet med installationen af fairplay-idealet. Mangan beskriver kostskolerne som »godless, cold and brutal places«, hvor oprør i det 18. århundrede ikke var usædvanlige foreteelser.²⁰ Sigtet med fairplay-idealet var således mere at begrænse den sanseløse vold, som eleverne udøvede på og uden for sportspladsen. Rektor for en af disse kostskoler forklarer målet:

*»A game is to be played for game's sake [...] no unfair advantage of any sort can ever be taken [...] the lesson to be learnt by each individual is the subordination of self in the order that he may render his best service as the member of the team in which he relies upon all the rest«.*²¹

Fairplay-idealet, der af mange anses for at være en funktion af sportens karakter, betragtes af Mangan som en installation udgået fra ønsket om at skabe selvdisciplinerede, kontrollerede og ordentlige elever:

*»Fair play was not the instinctive behaviour of gentlemen but the acquired behaviour of roughnecks, albeit of some social standing [...] it was a means of calculated control«.*²²

Mangan afviser ikke, at sporten og efterlevelse af fairplay-idealet kan virke opdragende på udøverne. Han gør blot opmærksom på, at skabelsen af et »positive self-image« ikke var formålet med installationen, hvorfor man i sin omgang med fairplay-idealet må medtænke det originale kontrollerende sigte.

Bonde mener, at sporten ud fra tankegangen om sammenhæng mellem fairplay-idealet og karakteropdragelse både kan siges at reflektere centrale etiske koder i den generelle karakteropbyggelse i samfundet og samtidig være en skabelon for opbyggelsen af disse koder.²³ Der forekommer for så vidt at være sammenhæng mellem de idealer om en stærk karakter, der lå i samfundet, og de som blev søgt implementeret i sporten. Sammenhængen mellem fairplay-idealet og markeds kræfter virker derimod umiddelbart ulogisk i forhold til traditionel skelnen mellem privat- og produktionssfære. Fairplay-idealets naturlige indpasning i et liberalistisk industri-samfund stemmer også dårligt overens med borgerskabets betragtninger om produktionslivet som alles kamp mod alle. Ifølge Adam Smiths økonomiske liberalisme og Benthams filosofiske utilitarisme, der ligger til grund for liberalismen som politisk økonomisk ide, vil en hensynstagen til andre virke kontraproduktivt for

den enkelte producent. Kun det enkelte menneskes egeninteresse, hjulpet af den fri konkurrence, vil kunne medføre fremgang for individ og samfund.

Jürgen Habermas beskriver i denne forbindelse, hvordan »den kapitalistiske virksomhed består af forudsætningerne for opretholdelsen af afpolitiserede markedsrelaterede produktionsprocesser, som er frisat for moralske normer«.²⁴ Familien står ude fra markeds kræfterne, idet den »udgør privatsfærens institutionelle kerne, som er friholdt for produktive funktioner og specialiseret i varetagelsen af socialisationsopgaver, og som set ud fra økonomiens systemperspektiv defineres som den omverden, der består af de private husholdninger«.²⁵ Et fairplay-ideal i produktionssfæren var, grundet sin hensynstagen til modstanderen, indskrænkning af den fri konkurrence og forskellighed fra privatsfære, derfor irrelevant for borgerskabets ageren i produktionslivet. Idealerne om fairplay, gentlemanship og om at »tvivlen bør komme modstanderen til gode«, blev derimod søgt indført i borgerskabets privatsfære sammen med de engelske sportsgrene. Fairplay-begrebet er, ifølge Bourdieu, symptomatisk for borgerskabets og adelens forsøg på via sport eller kunst at definere en distance til materielle interesser. Fairplay er en måde at dyrke sporten på, der viser, at man ikke lader sig rive med eller tager kampen alt for seriøst.

Et eksempel på manglende efterlevelse af et sådant ideal fandt sted i 1905, da tre fodboldspillere fra KB, af frygt for at tabe, nægtede at møde et hold med udenlandske spillere.²⁶ Fodboldspillerne kom med deres handling til at stå som eksponenter for en overdrevent resultatorienteret sportsdyrkelse, analog til erhvervslivets »vind eller forsvind«-tankegang. Dette var ikke meningen med en sportsdyrkelse efter borger-

ligt forbillede, da de opdragelsesmæssige og karakterdannende begrundelser var i fare for at blive glemt, hvis udøverne kun havde sejren for øje. Denne overdrevne fokusering på sejren og dårlige efterlevelse af fairplay-idealet samt devisen »tab og vind med samme sind« takserede ordens- og amatørudvalget til 1 års karantæne.²⁷ Hvis fodboldspillerne ikke kendte reglerne for god opførsel og efterlevelse af fairplay-idealet, ville DIF gerne lære dem det.

Borgerskabets normer var omkring århundredeskiftet konstituerende for god og korrekt adfærd. Da gruppen kunne diktere, hvad der var god tone, og efterfølgende overføre disse idealer til andre samfundsklasser, kunne man umiddelbart formode, at arbejderklassen ville tage fairplay-idealet til sig.²⁸ Dette var grundet klassernes forskellige dispositioner imidlertid ikke tilfældet. Den facitliste over gode dyder, som borgerskabet betragtede andre grupper ud fra, var opbygget efter de dispositioner, dets habitus havde betinget dem at efterstræbe. I stedet for arbejdslivet som alles kamp mod alle var arbejdnernes kamp præget af en »os mod dem«-mentalitet, hvor arbejderne stod i opposition til ledelse/ejer. Arbejdslivet blev derfor præget af en solidaritet med arbejdskammeraterne og en stadig kamp mod ledelsen for bedre arbejdsforhold og højere løn. Arbejdernes forhold til arbejdskammeraterne havde følgende også større betydning for hverdagen end borgeren, der så produktionssfæren som en ensom skueplads mod alle konkurrenterne og hjemmet som et helle fra arbejdslivet.²⁹ Mådehold og beskedenhed i striden for en bedre løn var for arbejderens ensbetydende med dårligere forhold for arbejderens selv, familien og arbejdskammeraterne. Fairplay-idealet kan derfor heller ikke forventes at have en særlig stor betydning for arbejderne, der ønsker det maksi-

male udbytte af deres anstrengelser på sportsplads såvel som arbejdsplads. Dette udelukkede selvfølgelig ikke, at man var solidarisk med sit hold. Her kunne man løfte i samlet flok, mens fairplay i forhold til modstanderen var anderledes besværligt.

På trods af borgernes foragt for arbejderens ligestyldighed over for fairplay-idealet og »overdrevne« fokusering på at vinde ligger der i sportens præstationslogik en nødvendig stræben efter sejren, som også borgerskabet måtte acceptere. Da det, ifølge den lighedstanke som borgerskabet installerede i sporten (og samfundet som helhed), måtte være den bedste mand, der vandt, kunne borgeren i sporten blive nødt til at acceptere arbejderens som sin lige- eller overmand. Da de førende klasser, jævnfør Bourdieu, altid vil forsøge at opretholde en distinktion nedefter, kan borgerskabet ikke acceptere en sådan sammenblanding og udjævning af klasseskel. Amatør-idealet, der lå i forlængelse af forestillingen om fritiden som en sfære forskellig fra produktion og arbejdsliv, blev borgerskabets mulighed for en fortsat profilering af sig selv nedefter.

Årsagen til amatørbegrebets engelske udformning i løbet af 1870'erne beskrives således af Eitzen: »*These definitions of amateur then became tools for excluding working-class people in the sport events organized to fit the interests of upper-class participants*«.³⁰ Ifølge denne forståelsesramme bruges amatøridealet alene som middel til afgrænsning. Denne forklaring er, ifølge Bourdieu, alt for enkel, da den udelukker det opdragelsesideal, sporten besidder. Han mener ikke, at man må glemme, at »*sport is conceived as a training in courage and manliness, forming the Character*« and inculcating »*the will to win*«. ³¹ Hvis arbejderne kunne finde ud af

at holde et distanceret forhold til sporten og ikke lod sig rive med i en sådan grad, at de glemte idealerne, var sporten også for dem. Idealerne, som borgerskabet forsøgte at implementere, ansås (af borgerskabet) for at være alment efterstræbelsværdige. Bourdieu skriver følgende om dette forhold:

»In short it would be a mistake to forget that the modern definition of sport is a part of an »moral idea« , i.e. an ethos which is that of the dominant fraction of the dominant class ...«³²

Sporten skal virke opbyggelig på alle samfundsborgere i det omfang, de respektive klasser kan opfylde de idealer, der ligger til grund for udøvelsen. Da det, jævnfør Bourdieu, er borgerskabet, der skriver reglerne for korrekt idrætsudøvelse, er det også primært dem, der kan drage nytte af de holdninger, udøvelsen formodes at medføre. Den korrekte sportsudøvelse vil derfor ikke appellere så kraftigt til arbejderne, der grundet deres habitus ikke vil kunne se samme gevinst ved opfyldelse af borgerskabets idealer. Amatøridealet rummer således en dobbelthed, eftersom det både er et middel til distinktion, men også indeholder idealer, som borgerskabet ønskede at gøre alment efterstræbelsværdige.

Udformningen af det danske amatørideal

I Danmark blev amatørreglerne aldrig brugt til direkte social udskillelse som i England. Det danske amatørideal, der opstod i forbindelse med sportens fremkomst i 1880'erne, fastslog, at man kun kunne være amatør, hvis man drev sporten for sin fornøjelses skyld og ikke gjorde den til er-

hverv eller forsøgte at opnå andre fordele via sporten. En professionel var derimod en person, der deltog i konkurrencer om pengepræmier eller reklamerede for et produkt, »der direkte [eller som agent] tilsigter ved sin udøvelse af sporten at fremme afsætningen af sine fabrikata«. ³³ Den rene amatørdefinition rummede dog ikke i sig selv nogle af de elementer af selvbeher-skelse, selvkontrol etc., som sporten nødvendigvis måtte besidde for at kunne virke dannende på udøvernes karakter. En sådan eksplicitering forekom unødvendig, da det i sportens barndom næsten udelukkende var borgerskabet, der dyrkede sport og følgelig gebærdede sig efter klassens normale normer og uskrevne regler. Da antallet af arbejdere, der dyrkede sport, steg i 1890'erne, blev det mere magtpåliggende for borgerskabet at præcisere reglerne for ordentlig adfærd. De udtalte regler kan selvsagt ikke følges, hvis man ikke kender til dem.

På baggrund af ovennævnte problematik vedtog Dansk Amatør-Union ³⁴ og senere DIF, at man for at være amatør tillige bl.a. skulle være gældfri og uberygtet i den offentlige mening. Dette etiske tillægskrav medførte endvidere, at opdelingen mellem amatører og professionelle blev ændret til en skillelinje mellem en amatør og en ikke-amatør. Begrebet »professionel« optræder således overhovedet ikke i DIF's første amatørregler, der trådte i kraft pr. 1. januar 1897. At være »professionel« henførte kun til, om man fik betaling for sportsudøvelsen, mens en »ikke-amatør«-definition ud over dette også omfattede menneskelige egenskaber. Kravene om uberygtethed og gældsfrihed var ikke tilfældigt valgt, men typiske for tidens opfattelse af den gode borger. Idealerne stammer fra ideerne om den borgerlige offentlighed, inden for hvilken borgeren skulle søge det gode, det sande og det skønne. Da DIF's bestyrelse, hvis

medlemmer alle kom fra borgerskabet, kunne iagttage, at arbejderne ikke automatisk fulgte ovennævnte idealer, blev de indskrevet i forbundets reglement og gjort til fundament for retten til sportsudøvelse. C. Christensen og C.P. Christensen, der i 1912 blev udelukket af ordens- og amatørudvalget, kan tages som eksponenter for DIF's forsøg på at virke som opdragelsesagentur efter borgerligt forbillede. De to arbejdsmænd havde hverken gjort noget forkert i forbindelse med klubben eller til et stævne, men blev »udelukket fordi de gentagne gange i fuldskab har været i konflikt med politiet og forskellige restauranter«. ³⁵ Med en forkastelig opførsel i fritiden var de blevet »berygtede i offentlig mening« og kunne derfor udelukkes. På lignende vis blev Ove Løvtoft i 1917 optaget på udelukkelseslisterne, fordi han, mens han var medlem af boldklubben Velo, fik en dom på 80 dage for tyveri begået på sin arbejdsplads. ³⁶ Disse udelukkelse eksemplificerer, at DIF ikke indskrænkede sit virkeområde til selve sportsudøvelsen, men også forsøgte at implementere reglerne for god og korrekt opførsel i samfundet som helhed.

Som tidligere nævnt havde arbejderklassen tendens til at identificere sig med sit eget hold og derved være mindre tilbøjelige til at efterleve fairplay-ideal og dommerens afgørelser. For at imødegå denne mangel på selvkontrol blev »Ordensreglerne for Sportsudøvelse« (1900 og 1908) endvidere lagt ind under amatørdefinitionen. Paragraf 3 i amatørdefinitionen kom således til at lyde:

»Den der under præstation eller vædekamp har fornærmet en fungerende opsynsmand, domme r... nægtet at efterkomme disses retmæssige anmodninger ... erklæres udelukket for konkurrencer«. ³⁷

Hvis sporten skulle virke opdragende på de unge mænd, var det vigtigt, at de i sporten, såvel som i samfundet, accepterede de opstillede love og regler. Hvis man udtalte sig negativt om forbund, dommer, modstandere eller tilskuere, medførte det tillige udelukkelse. Bokseren F. Willumsen fra Skandia fik i 1916 et års karantæne for sin overtrædelse af denne uafvigelige regel. Efter at være blevet diskvalificeret for at »slå på en modstander der hænger over snoren«, ³⁸ »inviterede han kampdommeren Edmund Hansen med ned i gaarden for at ordne sagen færdigt«. ³⁹ Ud over disse regler kom yderligere et krav om beklædning. A. Rasmussen fra Arbejdernes Idrætsklub fik grundet sin afvigelse fra kravet om sømmelig påklædning tre måneders karantæne i 1904. Rasmussens brøde bestod i, at han under et cross-løb tog sin trøje af, da den var for lille og derfor trykkede kraftigt på det ribben, han havde bøjet under en boksekamp dagen før. Ordens- og amatørudvalget var dog ubøjelige over for dette uacceptable stilbrud og tildelte, tillige med udelukkelsen, Arbejdernes Idrætsklub en alvorlig påtale. ⁴⁰ Reglerne for den gode amatør ændredes således fra primært at handle om sporten som pengeløs sfære til i lige så høj grad at vægte deltagerens opførsel før, under og efter sportsudøvelsen. Følger man Bourdieus relationistiske tankegang, burde borgerskabet for at få maksimal distinktion ud af deres sport blot indføre de normer, der var indlejret i dets klasespecifikke habitus uden tilsvarende at forsøge at opdrage arbejderklassen til at følge samme normer. Hvis alle dyrker sport på samme måde, forsvinder forskellene og muligheden for at opretholde en distinktion.

Årsagen til, at borgerskabet i Danmark forsøgte at implementere en bestemt karakter og opdrage arbejderne i eget billede,

kan forstås ud fra dets ønske om at forblive normgivende og referent for resten af samfundet. I starten af det 20. århundrede var arbejderklassen grundet engagementet i fagbevægelsen og Socialdemokratiets vælgere fremgang ved at konsolidere sig som en politisk magtfaktor.⁴¹ For at imødegå denne trussel søgte borgerskabet at tæmme arbejderne ved at ændre deres moralske værdier i retning af borgernes egne internaliserede normer. Dette projekt var inden for sportens felt i høj grad muliggjort af borgerskabets fuldstændige dominans i DIF's ordens- og amatørudvalg, hvor reglerne for god og efterstræbelsesværdig opførsel vedvarende blev tilpasset ved ændringer i ordensreglementet.

På trods af indførelsen af et fælles regelsæt – amatørreglementet – for en opbyggende og karakterdannende sport var opfyldelsen af dette noget forskelligt fra arbejderklassens og borgerskabets side. Arbejderlederne indberettede hovedsageligt deres medlemmer for økonomiske overtrædelser af amatørreglementet; overtrædelser, der typisk opstod i stærkmændenes og brydernes optræden i cirkus og stærkmandsforestillinger. Knud Hansen fra Arbejdernes Idrætsklub blev i et sådant tilfælde dømt som professionel i 1904, da han havde optrådt som stærkmand i tivoli. På trods af hans påstand om at have arbejdet gratis og Arbejdernes Idrætsklubs opbakning blev han udelukket af DIF.⁴² DIF's formand fra 1909-21, J.L. Nathansen afviste i tråd med dette, at der måtte udbetales økonomisk kompensation til gymnastikudøverne ved OL i 1912 med begrundelsen, at pengene ville »nedbryde sportens opdragende værdi for ungdommen«.⁴³

Der var dog stadig i høj grad mulighed for, direkte såvel som indirekte, at få økonomisk udbytte af sportsudøvelsen. Hans Bonde nævner bl.a. cykling og fodbold

som mulige fora for indtjening på sportsudøvelse. Dette var muligt, da cykelforbundet ikke var medlem af DIF⁴⁴ og da DBU fortolkede amatørreglerne meget lempeligt.⁴⁵ DIF's principper blev heller ikke vogtet mere nidkært, end der stadig var rum til at handle pragmatisk. Da den tidligere tømrer Søren Nielsen i 1905 bad DIF om at kunne generhverve sin amatørstatus, forklarede han baggrunden for, at han var blevet professionel bryder, med sin daværende arbejdsløshed. Da han ifølge Fællesforeningen for Jydske Idrætsklubber var »til stor gavn for provinsen«, gav DIF ham amatørstatusen tilbage.⁴⁶

Det afgørende for ordens- og amatørudvalget, der førte reglerne ud i livet, var især, at de etiske regler for sportsudøvelsen blev overholdt. Man skulle følge dommerens ordrer, have orden på tøjet og opføre sig sømmeligt før, under og efter sportsudøvelsen.

Borgerskabets og arbejderklassens forskellige kropsbrug var ligeledes en kilde til fortsat distinktion inden for sportens felt. En sådan forskellighed virker umiddelbart mærkelig, når man påtænker Bourdieus udsagn om, at den herskende klasse bestemmer, hvilke idealer der efterstræbes i et samfund. Hvis man ser bort fra økonomisk uoverkommelige sportsgrene som f.eks. hestevæddeløb og kapsejls, burde arbejderklassen dyrke samme sportsgren(e) som borgerskabet. Alle unge sportsfolk omkring århundredeskiftet ville derfor forventes at ro eller spille tennis for senere i livet at vælge golfspillet. Dette var imidlertid ikke tilfældet. Agenternes forskellige tilgang til kroppen og andre forhold spillede i højere grad ind på deres valg af idrætsgren end et snævert ønske om samfundsmæssig prestige.

Kropsideal og kroppens socialiserende effekt

Årsagen til, at den moderne mand skulle træne, havde rod i forestillingen om legemsøvelsers styrkelse af karakteren, intelligensen og sundheden. I *Sundhedsbladet* anno 1899 beskrives det, hvordan man via systematiske legemsøvelser og deraf følgende svedafsondring, kan rense kroppen for de affaldsstoffer, der ellers ville op-hobes og medføre forgiftning af legemet.⁴⁷ Hvis man ikke holder sit legeme vedlige, kunne man, ifølge bladet, heller ikke forvente at have rene ædle tanker, da »der ikke er noget udvendigt forhold mellem legemet og ånden, hvad der er godt for legemet er godt for ånden«. ⁴⁸ Der var således knyttet sundhedsmæssige, moralske og sædelige begrundelser til argumentationen for legemsøvelsernes nyttighed. Det skal dog pointeres, at dette syn ikke nødvendigvis var gældende i offentligheden. Der var en stor del af befolkningen, der mente, at legemsøvelser var overflødige og/eller pga. hårdt og langvarigt arbejde ikke havde tid eller overskud til yderligere fysisk aktivitet. De personer, der blev overbevist om træningens lyksaligheder, gjorde det muligvis heller ikke af de »rigtige« årsager.

Ildrætspioneren I.P. Müller prøvede at overtale mændene til fysisk aktivitet ved at stille dem en mere attråværdig krop i sigte:

»De som ringeagter legemsøvelser og flygter, så snart talen er om fysisk kultur overhovedet, burde alligevel lægge sig derefter, om ikke af anden grund, så for at gøre deres figur og holdning så meget mere tiltrækkende i kvinders øjne«. ⁴⁹

Dette argument står i kontrast til L.-H. Schmidts påstand om det æstetiske som et

sideprodukt til livskraften. Han udlægger Müllers ingredienser i *Mit System* med legemsøvelser, kolde afvaskninger og froteringer som et rationelt, ikke æstetisk begrundet system. De æstetiske begrundelser for sundheden slår, ifølge Schmidt, først igennem efter 2. Verdenskrig.⁵⁰ Jeg mener dog ikke nødvendigvis, at argumenterne er uforenelige. Müller har på grund af sit ønske om at fremme befolkningens motionsvaner og almene sundhed muligvis brugt argumenterne om en forøget tiltrækningskraft, da dette (i hvert fald set fra en nutidig iagttagers vinkel) sandsynligvis vil appellere til langt flere mennesker.

For de personer, hvor erhvervelsen af sundhed enten er et for abstrakt begreb eller ikke virker motiverende nok, vil lovnin om en større tiltrækning på det andet køn måske i højere grad kunne virke overtalende. Müller ønskede sundhed for alle, men var pragmatisk nok til at komme med andre argumenter end erhvervelsen af denne for at maksimere antallet af udøvere. Ovenstående argumenter for en sund og karakterdannende idrætsudøvelse beskriver et overordnet kropsideal og veje til at opnå dette. Der var dog store forskelle i den måde, kroppen blev forvaltet på hos henholdsvis arbejderklasse, borgerskab og landbefolkning.

Borgerskabet ønskede via sporten bl.a. at skabe distinktion til adel og arbejderklasse. Afgrænsningen skete i forhold til adelen ved en fokusering på hastighed og en i princippet uendelig forbedring af rekorder. Denne dynamiske og fremadrettede stræben kan ses som en modsætning til den adelige kropskultur fra det 17. og 18. århundrede, der betragtede rummet som den afgørende dimension i iscenesættelsen af kroppens felt. Forkærligheden for rummet, forstået som fastlagte bevægelser i et lukket/afgrænset rum, var ifølge Schmidt

en funktion af adelens menneskesyn. En persons placering i det samfundsmæssige hierarki ansås som afgørende for vedkommendes muligheder i tilværelsen, og det lukkede rum afgjorde på forhånd dennes bevægemuligheder.⁵¹ Sporten bevægede sig væk fra det lukkede rum og voldsanvendelsen og havde i stedet bevægelser i forhold til tid som ideal.⁵² På trods af denne diskrepans mellem adelens legemsøvelser og borgerskabets sportsudøvelse var der spor tilbage, der forbandt dem. Borgerskabet optog bl.a. sportsgrene som cricket, golf og tennis og søgte med held at gøre dem til sine egne. Disse kampspil, som ikke var reguleret af tid, afslørede på grund af denne manglende afgrænsning relationen til de gamle høviske lege.⁵³

Borgerskabets idealisering af den hurtige mand kan ud over ønsket om distinktion til adelen dels ses som et modbillede til arbejderklassens muskelsvulmende ideal, dels forstås på baggrund af de idealer, borgerskabet havde indlagt i sin habitus. Sportens fordring om hurtighed og udholdenhed har klare paralleller til den præstationsmaksimering, der krævedes i industrisamfundet. Man skal bl.a. i begge sfærer maksimere sit udbytte i forhold til tiden. Idealet om hurtighed havde også en kropslig dimension.

Opfyldelsen af det slanke og veltrimmede kropsideal giver associationer i retning af en dynamisk livsførsel og viser samtidig, at man kan beherske sig i overfloden af mad. Müllers angivne afsky for fedme og hånlige beskrivelser af blegfede kontorerister tyder ikke på, at borgerskabet var i fare for at gå sultne i seng. Når der er overflod af mad, bliver det en markering af karakter og selvbeherskelse ikke at være overvægtig, da man hermed viser, at man ikke giver efter for fristelsen til at spise uhæmmet. Et slankt kropsideal er således

ikke naturligt givet, men en samfundsmæssig konstruktion. Når borgerskabet anså den slanke krop for at være smuk og efterstræbelsesværdig, blev den det, ved idealets installering, efterfølgende også. Ikke fordi dette eller hint kropsideal er objektivt smukt, men fordi man tillægger den aktuelle udformning denne værdi. Idealet om at markere kontrol og selvbeherskelse – her i omgangen med mad og drikke – var, som det tidligere er fremgået, centrale borgerskabsdyder. Kropsidealets udformning blev således en refleksion af borgerskabets karakterideal og et brugbart område for distinktion.

Dette skal dog ikke forstås således, at idealerne for kroppens formning udelukkende er skabt for at skabe distinktion til arbejderklassen. L.-H. Schmidt og J.E. Kristensen beskriver i *Lys, luft og renlighed* omgangen med kroppen som en del af det ordensprojekt, borgerskabet søgte at installere i starten af det 20. århundrede.⁵⁴ Dette projekt drejede sig ifølge forfatterne om »en rehabilitering af hjemmet som led i en social disciplinering og opdragelse af arbejderklassen«. Interessen for den sunde, brune og svedrensede krop skulle grunde i frygten for slægtens degeneration og i den datidige kobling mellem det rene legeme og den rene ånd. Schmidt og Kristensen viser i deres beskrivelse af sundhedsdiskursen, at kropsidealets sammensætning ikke udelukkende var frembragt med distinktionsgevinst for øje, men også var et led i en opdragelse og dannelse af arbejderklassen. Ved at fremsætte nogle idealer for den rette omgang med kroppen og dennes udseende, mener jeg, at borgerskabet, bevidst eller ubevidst, kommer til at installere en efterstræbelsesværdig orden. Da denne orden endvidere kun i ringe omfang opfyldtes af arbejderklassen, forekommer det, jævnfør Bourdieus teorier, sandsyn-

ligt, at kropsfeltet vil blive genstand for distinktionsskabelse.

Distinktion via kroppen

Ønsket om distinktion er ifølge Bourdieu en af de væsentligste årsager til borgerskabets valg af sportsgrene. Han kalder dets kropslige manifestering for et »body-for-others«. »Repræsentationskroppen« bliver et synligt udtryk for de ideer og værdier, en person ønsker at fremvise.⁵⁵ Agentens valg er, ifølge Bourdieu, i høj grad determineret af ønsket om at opnå maksimalt symbolsk udbytte af den fremviste livsstil. Ifølge en sådan tankegang ville man hverken i sportens barndom eller i dag kunne tale om deciderede frie personlige valg. Borgerskabet valgte de sportsgrene, dets habitus ansporede det til at ønske, da det i sportsfeltet, som i andre felter, måtte søge det maksimale symbolske udbytte. Agentens habitus kommer således til at bestemme vedkommendes tilgang til sport og syn på kroppen. Ifølge en sådan argumentation vil de respektive agents valg af sportsgren være underordnet valget af livsstil, der igen styres af habitus.⁵⁶ En agents forestilling om, at han vælger en sportsgren, fordi han kan lide den, er for så vidt rigtig nok. Valget er blot på forhånd afgjort af det syn på kroppen, han har indskrevet i sin lidet omskiftelige habitus.

Bourdieus påstande støder umiddelbart på modstand i mødet med den danske idræts historie. De tidlige danske idrætspionerer som Eugen Stahl Schmidt og I.P. Müller var begge bredt interesserede i sport og dyrkede mange sportsgrene samtidigt. Der var dog som tidligere beskrevet en klar tendens til, at borgerskabets mænd frekventerede sportsgrene med fokus på hurtigheden. I.P. Müllers latterliggørelse af sportsmændene fra arbejderens atletklub-

ber, der »næsten ikke kan gaa for bare Kræfter«,⁵⁷ tyder på et andet kropsideal og en distinktion til den muskelsvulmende arbejder. Det betyder dog ikke, at arbejderne var ubevidste om idealerne om askese, selvkontrol og fairplay. I arbejderens bevidsthed havde andre idealer blot tilsvarende relevans. Det var bl.a. et ideal og tegn på karakter at være en god kammerat.⁵⁸ Denne kammeratskabsfølelse var bl.a. vigtig i arbejdskampe og konflikter, hvor sammenhold var essentielt for opnåelse af resultater. Borgerskabets idealer var således ikke enerådende inden for sportens felt, på trods af at denne klasse af såvel Bourdieu og Jørgensen anses for at være retningsgiver for den »gode« smag.

Borgerskabets fokusering på hurtighed afløstes i arbejderklassen af en fascination af den rå kraft. Ifølge formanden for Københavns Athletklub, en af datidens arbejderklubber, hvor man bl.a. dyrkede vægtløftning, brydning og boksning, måtte »disse kraftige murere, muskuløse smede og maskinarbejdere, energiske tømrere, sværlemmede bagere [...] jo netop have de allerbedste Betingelser for at kunne give sig i lag med svære sportsøvelser«. ⁵⁹ I henhold til Bourdieus ideer om de forskellige kapitalformer vil en stærk arbejder få mest udbytte af sine anstrengelser, hvis han vælger en sportsgren, hvor kraftudfoldelse er af afgørende betydning. Hans valg af sportsgren er dog også fremkommet på baggrund af hans habitus. Arbejderens klassespecifikke habitus i forhold til kropsbrug og valg af sportsgren stammer tilbage fra renæssancelegenes fokusering på kraften som ideal i kroppens felt. Kraften var her det dominerende element i kampe og spil som hugfægtning, boldspil, brydning og lege, hvor målet var at løfte, støde eller bære et objekt så kraftfuldt som muligt. Mens overklassen/adelen i det 17. og 18.

århundrede transformerede nogle af disse kampe til i stedet at dreje sig om bevægelser i rummet, bibeholdt bønderne indbyrdes kraften som distinktionsfaktor.⁶⁰ Da en meget stor del af arbejderne omkring århundredeskiftet var tilflyttere fra landet, var det ikke mærkeligt, at de tog rester af denne gamle almuekultur med sig ind til byen. Denne kultur måtte ifølge Bourdieu være internaliseret i deres habitus.

En stærk og synligt spændt mandekrop symboliserede, at bæreren kunne begå sig i et hårdt og nedslidende arbejdsliv, hvor det grundet fravær af et socialt sikkerhedsnet var katastrofalt at bukke under. En stor overarmsmuskel kunne således vise, at man var duelig i sit arbejde, hvor tunge træk og løft var evigt tilbagevendende begivenheder. At arbejderne dyrkede styrken kan således ses som en konsekvens af, at denne var arbejderens medium og en måde indbyrdes og over for andre samfundsklasser at vise eget værd på.⁶¹ Arbejdersportsklubberne havde følgelig kraftfulde sportsgrene, hvor styrken kunne udfoldes og opøves, som foretrukne aktiviteter. På baggrund af dette kropsideal og den tunge og synligt muskelopbyggende træning var det endvidere hovedsageligt arbejdersportsmændene, der var at finde ved datidens pendant til nutidens bodybuilding-mesterskaber, *Konkurrencen for smuk legemsbygning*. Konkurrencerne, der hyldede den synligt muskelsvulmende og spændte krop, blev afholdt af dansk Athlet-Union, hvis medlemmer næsten udelukkende kom fra arbejderklassen. Deltagerne kappedes, som konkurrencens navn antyder, om at have den smukkeste krop. For at besidde en sådan skulle man være slank, muskuløs og solbrændt.

Idealet ser umiddelbart analogt ud med Bourdieus beskrivelse af det »body-for-

others«, borgerskabet stræbte efter. Ikke desto mindre betragtede borgerskabet konkurrencerne for smuk legemsbygning med afsky og sammenlignede dem med dyrskuer, hvor man blot manglede at se delta-gernes afkom for at gøre sammenligningen komplet. Mennesket burde udvise mådehold og selvkontrol i stedet for på selv-promoverende og umådeholdent vis igen at stræbe efter at blive uciviliserede dyr.⁶² Denne kraftige reaktion, på en tilsyneladende lille smagsforskel, kan forklares på grundlag af klassernes forskellige tilgang til kroppen. Til forskel fra borgerskabets ideal om kroppen som et mål i sig selv i forhold til erhvervelsen af sundhed og karakterdannelse havde arbejderne et mere instrumentelt og ydre forhold til kroppen. Kroppens træning blev for arbejderen et middel til at vinde en fodboldkamp, boksekamp eller en legemsbygningskonkurrence. Fokuseringen var på udkommet af de respektive konkurrencer, mens vejen dertil var mindre afgørende. Selvom borgerskabet lagde stor vægt på sportens distributionelle signifikans, skete dette ifølge eget udsagn på grundlag af kroppens udstråling af sundhed og karakter. Arbejderklassens atleter ønskede derimod blot kroppen for kroppens repræsentations egen skyld.

Arbejderne kom således også til kort, selvom de, bevidst eller ubevidst, stræbte efter at opfylde en del af borgerskabets idealer. Måden at spille fodbold på kan ændres fra at være præget af et ønske om at opfylde fairplay-idealet for enhver pris til mere at fokusere på sejren, uanset om dette medfører øget snyd eller brutalitet. På lignende vis kan idealerne for kropsdyrkelsen skifte karakter i forhold til, hvem der afgør deres sammensætning. Kampen om at foreskrive doksa inden for felter som skønhedskonkurrencen eller fodboldspillet kan udmærket vindes af arbejderne, hvis

denne klasse f.eks. bliver langt numerisk overlegen. For borgerskabet vil dette betyde, at feltet skifter karakter fra at være efterstræbelsesværdigt til at blive en socialt degraderende fritidsaktivitet. Selvom alle felter er åbne for kampe om foreskrivelse af den korrekte anvendelse, er de enkelte felter på grund af habitus' forholdsvis uforanderlige beskaffenhed langsomme til at skifte signifikans klasserne imellem.

Den sociale mobilitet blev, som følge af habitus' træge natur og den herskende klasses mulighed for enten at foreskrive feltets doksa eller graden af feltets efterstræbelsesværdighed, stort set elimineret, hvis vi skal tro Bourdieu. Krops- og sportsdyrkelsen kom således ikke til at »Udfylde kløften mellem de forskellige samfundslag«, som datidens skribenter fra borgerskabet mente.⁶³ Det forekommer i stedet, at kroppen snarere var det felt, hvor datidens respektive klassers sociale praktik blev indskrevet. På lignende vis så kvinders idrætsdeltagelse og kropsbrug ud til at være en konsekvens af det kvindeideal, der eksisterede omkring århundredeskiftet.

Klasseskel til trods var arbejderklassens og borgerskabets sportsmænd fælles om en afstandtagen til kvindelig sportsudøvelse, hvis denne skete efter samme vilkår som den mandlige. Anslaget mod mandens superioritet og funktion som hjemmets, i hvert fald formelle, overhoved var ifølge Bonde en af de væsentlige årsager til mændenes afstandtagen til kvindesporten. Dette hænger bl.a. sammen med forestillingen om den fysiske og psykiske anstrengende konkurrencesports karakterdannede funktion. Kvindelig sportsudøvelse betragtedes som unødvendig, da kvinden ikke skulle begå sig i produktionssfærens berøgende og konkurrenceprægede miljø, og kunne derfor ses som en trussel mod mandens selvforståelse. Mandens dyrkelse

af muskelkraften og hurtigheden ses i denne forståelsesramme som reaktion på den begyndende kvindefrigørelse og en mulighed for markering af eget værd i forhold til kvinden. DBU's eksklusion af Leif Røvsing i 1917 for et »homoseksuelt forhold« virker logisk i denne henseende.⁶⁴ Den »homoseksuelle« blev betragtet som en syg, svag og feminin person og var således en direkte modpol til de idealer, man i sporten forsøgte at implementere. Med udgangspunkt i ideerne om »kulturel inversion« kan de fremsatte postulater om den »homoseksuelle« således bruges til at definere, hvad sportens værdisæt var.⁶⁵ I de »heteroseksuelles« fordømmelse og værditillægelse af *de andre* træder sportens karakterideal om hårdførhed, askese og selvkontrol endnu en gang frem. Når sporten betragtes som en maskulin aktivitet, vil en kvindelig deltagelse dels blive en trussel mod denne påstand, dels kaste mistanke på kvinden om manglende feminitet. På samme facon vil en dreng, der ikke er interesseret i sport, kunne betragtes som unaturlig og lettere feminin.

Kritikken af en kvindelig sportsdeltagelse betød dog ikke, at man anså det som nytteløst eller skadeligt for kvinder at dyrke legemsøvelser. Kvinderne blev rådet til at finde aktiviteter som kunstskejteløb, gåture i skoven eller gymnastik, der tilgodeså sundheden og samtidigt ville udvikle eller tilgodese feminine træk. Ifølge den datidige idrætspioner I.P. Müller var idrætsudøvelse af største vigtighed for kvinderne, da den kunne hjælpe dem med at bibeholde et smukt ydre, og dermed også deres mands attrå, langt op i årene. Denne form for kropslig vedligeholdelse skulle i sportslig sammenhæng have førsteprioritet for kvinden, da æstetiseringen af den synligt velholdte krop installeret som en afgørende dimension i det ægteskabelige

samliv, kvinden bar hovedansvaret for.⁶⁶ Det lader, jævnfør DIF's medlemsopgørelser, til at kvinderne i perioden 1880-1920 har fulgt samfundets råd og advarsler og kun i meget begrænset omfang dyrket konkurrencesport. Da det som nævnt blev anset for ukvindeligt at dyrke konkurrencesport, virker en afholdelse, jævnfør Bourdieus teori om kapitalakkumulation, ganske logisk. Deltagelse ville stride mod kvindens habitus og ydermere bibringe hende negativ kapital. Udformningen af kvinders »tilladte« moderate form for legemsøvelser synes på ny at underbygge hypotesen om sportens opbyggelige natur som en samfundsmæssig konstruktion.

Gymnastikken, karakterdannelse og distinktion

Da hovedparten af denne artikel omhandler sportens distinktive og karakterdannende funktion, kan man let få en fornemmelse af, at retten til at foreskrive den rigtige, dvs. den sunde og karakterdannende idræt, var forbeholdt det fremvoksende byborgerskab, der via sporten søgte at distingvere sig fra, såvel som at opdrage på, arbejderklassen. Retten til at foreskrive doksa inden for kropskulturens felt blev dog i høj grad anfægtet af landbefolkningen, der numerisk var bybefolkningen og i særdeleshed borgerskabet langt overlegen. Ved det 19. århundredes begyndelse var den danske befolkning på 2,4 mio. indbyggere, hvoraf de 19% boede i København og 58% på landet. Sporten blev på daværende tidspunkt stort set kun dyrket i byerne, mens gymnastikken nærmest var den eneste form for legemsøvelse på landet. For den klassebevidste gårdejer blev gymnastikken både en vigtig del af det sammenhold, der

lå i den grundtvigianske selvforståelse, og en mulighed for distinktion i forhold til adel og landarbejder. Da bønderne endvidere tog afstand til byboernes sport, kan der siges at have været en kamp mellem land og by om at kunne foreskrive, hvilke former for kropsbrug, der virkede i sundhedens og karakterdannelsens tegn.

Gymnastikkens moral var, ifølge Ove Korsgaard, det mådeholdne og æstetiske, hvorimod sporten søger det grænseløse, ekspansive og umådeholdne.⁶⁷ Maksimeringslogikken i sporten og dennes primat i forhold til stil og sundhed støder derfor kraftigt imod gymnasternes betoning af kropslig dannelse og beherskelse. Ro- og cykelsportens atleter, der for hurtigere at komme fremad bevidst konkurrerede med bøjet ryg, kom i særlig grad til at frastøde gymnastikfolkene. Disse discipliner eksemplificerede for gymnasterne sportens tøjleløshed, idet den lagde mere vægt på, at udøverne kom først end den æstetiske og sundhedsmæssigt korrekte udførelse af aktiviteten. I den svenske gymnastik var eleven helt og holdent i instruktørens hånd, der skulle sikre, at »hver enkelt Muskel kan faa nøjagtigt, hvad der tilkommer den«.⁶⁸ Man stræbte i samlet flok efter at sætte det distingverende adelsmærke på kroppen, på samme vis som man i andelsbevægelsen kollektivt stræbte efter økonomisk gevinst. Denne sammenligning skal ikke forstås således, at gymnastikbevægelsen udelukkende var en funktion af de værdier, der lå i andelsbevægelse og højskole, og at gymnastikken i sidste ende blot var et forudsigeligt og nødvendigt biprodukt til landbrugskrisen i det 19. århundrede. Jeg opfatter mere gymnastikken som en form for legemsøvelser, der grundet de dispositioner eller præferencer, som bønderne havde indlagt i deres habitus, specielt appellerede til denne gruppe.

Gymnastikken gjorde det muligt at udjævne den kropslige distinktion til herremænd og godsejer og skabe en afgrænsning nedefter til husmænd og landarbejdere. Ideerne om gymnastikkens brugbarhed for krop og sjæl havde både baggrund i de idealer for kroppens felt, som bønderne havde nedlejret i deres habitus, og i deres forhold til individet. Idealiseringen af »adelsmærket« og den rette holdning havde rod i adelens kropskultur fra det 17. og 18. århundrede, hvor beherskelsen af rummet var den afgørende dimension i bemestringen af kropsfeltet. I den svenske stillingsgymnastik måtte man gerne udføre bevægelserne kraftfuldt, men standarden for øvelserne fulgte det høviske rums geometriseringsideal. Disse bevægelser står i klar modstrid til sportens lineært dynamiske udtryksform, hvor rummet sprænges, og præstationens størrelse ikke afhænger af administrationen og beherskelsen af kraft, men i stedet af kraftens maksimering i et afgrænset tidsrum.⁶⁹ Gymnastikken blev således en forstærkende del af den rejsning af bønderne, som andelsbevægelse, højskole og gymnastik var medvirkende til at skabe, uden at nogle af elementerne skal betragtes som forudsætning for de andre.

Korsgaard betragter den svenske gymnastiks kvaliteter som iboende og beskriver levende bøndernes begejstring for en gymnastikform, der medførte øget selvbevidsthed og frigørelse.⁷⁰ I forbindelse med artiklens afvisning af sportens iboende opbyggelige natur og anvendelsen af Bourdieus relationistiske tankegang som metodisk grundlag bliver Korsgaards påstande vanskelige at acceptere. Else Trangbæk forklarer derimod valget af den svenske gymnastik som ideologisk og ikke praktisk begrundet, mens Niels Kayser Nielsen afviser frigørelsestanken som en myte skabt

af den danske bondebevægelse. Det er dog særligt i sin opposition til sportsbevægelsen, at gymnastikken får relevans for denne artikel. Gymnastikkens foregangsmænd var, andre uenigheder til trods, fælles om at afvise sportens brugbarhed i opdragelsesmæssig henseende. Gymnastikbevægelsens afvisning af sporten som en fejlagtig konstruktion gjort af borgerskab og arbejderklasse i byerne illustrerer, at sportens karakterdannende effekt ikke betragtedes som selvindlysende. Uenigheden om sportens og gymnastikkens effekt fortsatte i skoleidrætten, hvor kampen om at kunne foreskrive idealerne for skolebørnenes opdragelse blev taget særdeles seriøst.

Der skulle, grundet flere revisioner af skoleloven i starten af århundredet, hovedsageligt undervises efter den svenske gymnastiks principper. Det var ikke nødvendigvis denne form for idræt, der tiltalte eleverne mest, men ifølge *Haandbogens* forord var målet med undervisningen »ikke at more, men at opdrage de unge«. Det er usikkert, hvorvidt skolelovenes agt om den lingske gymnastiks fortrinsret blev efterlevet i den daglige undervisning. De fleste lærere omkring århundredeskiftet var uddannet efter de danske principper og underviste følgelig også derefter.⁷¹ Det er dog sikkert, at den svenske gymnastiks førstemænd inden for skoleregi, K.A. Knudsen og Johs. Lindhard, afviste sportens brugbarhed. Knudsen og Lindhard var, jævnfør de historiske kilder, særdeles uenige om begrundelserne for den svenske gymnastiks fordele mht., om den primært var moralsk og karaktermæssigt dannende og sekundært fysisk opbyggelig eller omvendt. De var dog enige om sportens uanvendelighed til begge formål. Til forskel fra gymnastikkens førstemænd kunne hverken DIF's stifter Eugen Stahl eller idrætsapostlen I.P. Müller svinge sig op til nogen vold-

som afvisning af gymnastikken, selvom de foretrak sporten som karakterdanner og sundhedsbringer.⁷²

På trods af de mange afvisninger af den konkurrerende aktivitets brugbarhed, der specielt fra landgymnastikkens side fandt sted, var der mange fællestræk ved den kropslighed og de begrundelser for idrætsudøvelse, der blev fremsat fra såvel gymnastik- som sportsagitorernes side. Begge stræbte efter en stærk, sund, rank og hærdet krop, der kunne bruges i kampen for tilværelsen. Idrætsudøvelsen skulle ligeledes bibringe alle deltagere sjælelige egenskaber som en stærk karakter, viljestyrke, selvdisciplin og gåpåmod.

Selvom synet på den rette vej til opnåelse af idealkroppen og idealkarakteren var forskelligt inden for gymnastikkens og sportens respektive felter, var disses ledere særligt efter århundredeskiftet enige om vigtigheden i at få gennemført en grundig, disciplinerende og karakterdannende idræt i skoleregi. Gårdmændene sejrede i forfatningskampen og stod med et solidt økonomisk fundament, mens borgerskabet i byerne stod som en førende politisk, social og kulturel kraft. Ifølge Bourdieus teori om kapitalformernes akkumulation kunne disse klasser foreskrive doksa inden for kroppens felt. Sammenstødene fandt ikke nødvendigvis sted pga. en dybtliggende uenighed om formålet med legemsøvelserne, men fremkom i stedet, fordi begge klasser forsøgte at markere sig som havende retten til at foreskrive, hvilke værdier og idealer der var efterstræbelsesværdige.

Opsamling og »praktiske konsekvenser«

Forsøget på at implementere alment efterstræbelsesværdige idealer som disciplin,

karakterfasthed og viljestyrke via undervisningen i skolen er, jævnfør Jørgensen, en almen indretningsmodel. De idealer, der er efterstræbelsesværdige i samfundet, vil den herskende klasse altid forsøge at indføre og opretholde vha. undervisning, regler og love. Efter et stykke tid vil de idealer, man søger at implementere, internaliseres i elevernes bevidsthed og blive en del af deres normale adfærd.⁷³ Overføres denne tankegang på de datidige danske forhold, vil man kunne kategorisere skolesystemet og idrætsverdenens internalisering af koblingen mellem idrætsudøvelse og karakterdannelse under den form for overtalelse, Bourdieu kalder symbolsk vold.⁷⁴ Dette fordi koblingen er konstrueret og ikke et udtryk for en naturlig apriorisk sammenhæng mellem legemsøvelser og karakterer.

Koblingen mellem sportsudøvelse og opbyggelsen af karakter var ikke internaliseret i befolkningen i slutningen af det 19. århundrede. Striden om, hvilken form for legemsøvelser, der skulle dyrkes, og de mange argumenter for idrætsgrenenes kvaliteter, viser tydeligt dette. Den svenske gymnastiks principper ser, inden for artiklens tidsmæssige afgrænsning, ud til at vinde retten til at foreskrive, hvilke øvelser skoleidrætten skulle indeholde, mens der i fritidsregi forekommer at være en kamp om retten til at foreskrive doksa inden for den sundhedsmæssige og karakterdannende idræt. De overtalelsesforsøg, der foretages i perioden, letter det for en nutidig betragter at forstå baggrunden for de værdier, sporten i dag forbindes med, da den gradvise internalisering af ideen om sportsudøvelse som opdrager og skaber af karakterfaste og veltrænede unge efterhånden medfører, at forbindelsen betragtes som en selvfølgelighed. Sammenhængen mellem karakterdannelse og træning installeres

gradvist i perioden for artiklens afgrænsning. Der var i perioden et skel mellem borgernes sportsdeltagelse og bøndernes gymnasticering og den medfølgende vægtning af individualisme kontra (begrænset) fællesskab, men denne til trods medvirkede borgerskab og gårdmænd til at installere idealet om en karakterdannende idrætsudøvelse. Den unge mands kropslige udformning og valg af idrætsudøvelse kom således til at give udtryk for hans klasse-mæssige tilhørsforhold, og hvilke kvaliteter han besad som menneske.

Tanken om, at karakterdannelse ikke er en nødvendig del af sporten, men snarere en tillægelse, der foretages for at implementere de idealer, de ledende klasser finder vigtige, har mulige konsekvenser for udøverne. For at afklare, hvorvidt tillæggelsen af karakteropdragelsen er et essentielt element ved sporten, vil jeg i det følgende søge mulige følger af et sådant fravær. Ifølge den amerikanske sociolog Jay Coakley vil tanken ikke have den store virkning, da forestillingen om sportens karakterdannende effekt i forvejen er en illusion, hvis overlevelse i befolkningen kan tilskrives forskellige faktorer.⁷⁵ En årsag er, at de atleter, som er synlige i medierne, ser ud til at besidde en stærk karakter, hvorfor koblingen karakter og sport foretages. Denne kobling kan sammenlignes med at betragte volleyball eller basketball som sportsgrene, der får udøverne til at blive meget høje, hvor realiteten nok snarere er, at høje sportsfolk tiltrækkes af aktiviteter, der belønner deres fysik. Man kunne tilsvarende forestille sig, at den hårde konkurrenceidræt i høj grad tiltrækker personer med stærk selvsikkerhed, selvkontrol og vilje til en asketisk livsførelse. Personer med andre karaktertræk vil derimod lide nederlag i elitesportsfeltet og søge andre former for legemsøvelser. På lignende vis

medfører vores slutninger ud fra eliteudøveres karaktertræk en skævvridning i undersøgelsen af sportens effekt. Slutningen svarer til at lave en undersøgelse af det danske skolesystems effekt på børn ved udelukkende at interviewe folk med en ph.d. De udøvere, vi bruger som reference, er dem, som har klaret sig allerbedst, og kan således ikke siges at karakterisere sportsfeltet som sådan. Samme tendens gør sig gældende for de elitesportsmænd (m/k), der i interview udtaler sig vidende og selvsikkert. Tilhørerne kommer til at forbinde sportsfolkene sikre væremåde som generel, mens de (muligvis) udtaler sig om det eneste emne, de kender til.

Denne artikels påstand om, at sportens karakterdannende effekt er en tillagt konstruktion, får således ikke den store virkning for samfundet, da effekten ifølge Coakley som nævnt i forvejen var en illusion. Jeg mener dog, at sportens frigørelse fra den nyttetænkning, der ligger i karakteridealet, kan have en effekt på individplan. Fjerner man det element af pligt, som karakteridealet fremkalder, kan andre begrundelser for sportsudøvelse i stedet tænkes. Det forekommer endvidere som om, at sportens væsen, forstået som en grundlæggende stræben mod det ypperste, på nogle punkter virkede modproduktivt i forhold til karakteridealets vægtning af selvkontrol og distanceret deltagelse. Ifølge Verner Møllers virker et sådant mådehold fejlagtigt, da sportens grænsebrydende karakter *»er et konstitutivt træk ved den ekspansionslogik, der ligger til grund for det moderne præstationssamfund«*.⁷⁶ I stedet for at begrunde sportsdeltagelse med erhvervelse af karakter eller sundhed, kunne man lade den enkelte udøver glæde sig over evnen til at præstere. Ved eventuelt at tillade lysten til at opøve sine færdigheder som drivkraft for den enkelte agents

sportsudøvelse, kunne man frigøre sporten fra det islet af tvang som karakteridealet medfører. Det skal dog samtidig nævnes, at ophævelsen af forestillingen om sportens nødvendige karakterdannende effekt også muliggør, at man fastholder denne rolle i erkendelse af, at selvkontrol, moderation og beherskelse er idealer, man ønsker at implementere. Ophævelsen fjerner blot tanken om karakterdannelsens uafledelighed fra sporten. En sådan »*demontering og tilintetgørelse af de myter, der omgiver magtudfoldelse og sikrer at dominansforhold reprodukeres [...] – ved at rekonstruere det univers af tvangsmekanismer, der har affødt dem*«, er ifølge Bourdieu sociologiens eksistensberettigelse.⁷⁷

Det er, i forhold til karakteridealet, undertegnet påstand, at glæden ved at bemestre sin egen krop vil kunne virke mere motiverende end de diffuse sundheds- og karakterdannende diskurser, der ikke har en positiv midte, men kun kan opskrive grader af usundhed, svaghed og manglende karakter. En mere lystbetonet sportsdel-

tagelse, hvor deltagernes glæde ved bemestring af aktiviteten og egen krop er i højsædet, vil, på trods af sit mere motive-rende præg, ikke virke kontraproduktivt i forhold til opnåelsen af en stærk karakter eller et sundt legeme. At søge bemestring kræver regelmæssig og hård træning, hvilket ifølge såvel datidige som mange nutidige idrætsteoretikere vil medføre forøget sundhed og en stærkere karakter. Det er dog endvidere min påstand, at de lystbetonede argumenter for sportsdeltagelse ikke foreløbigt vil blive brugt som de vigtigste argumenter af idrættens organisationer. Argumenter om øget glæde og bemestring er formodentlig lettere uegnede i DIF's og DGI's kapløb om, hver især, at få størst mulig andel af tipsmidlerne. Her klinger postulatet om øget sundhed, stærkere karakter, bedre integration og større indlæringsevne sandsynligvis betragteligt bedre. Vi må derfor fortsat tage løbeturen for den stærke karakter og sunde sjæls skyld, selvom vi egentligt bare godt kan lide den.

Noter

1. *Idrætten*, nr. 33 (14/8 1912), s. 386.
2. Per Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed, Dansk Idræts-Forbund og sportens gennembrud ca. 1896-1918* (Odense, 1997), s. 77.
3. Eugen Stahl Schmidts *Poesibog*, s. 117, cit. fra Jørgensen (1997), s. 193.
4. Kai Holm, »Styrk idrætsfaget i skolen«. *Jyllands-Posten*, 28/11 1998, s. 11.
5. *Haandbog i Gymnastik* (København, 1899), s. 281.
6. William Freemann, *Physical education and Sport in a Changing Society* (New York, 1987), s. 108.
7. Norbert Elias, »Sportens oprindelse som et sociologisk problem« I: *Den jydsk Historiker*, nr. 19-20, s. 69.
8. Jørgensen (1997), s. 77.
9. Anthony Giddens, *Sociology* (Polity Pres, 1992), s. 726-729.
10. Jørgensen (1997), s. 60-65.
11. Hans Bonde, *Mandighed og sport* (Odense, 1991), s. 25.
12. Pierre Bourdieu, »Program for a Sociology of Sport« I: *Sociology of Sport Journal*, vol 5 (1988), s. 134.
13. *Ibid.*, s. 153.
14. Bonde (1991), s. 38-39.
15. Jørgensen (1997), s. 61.
16. *Ibid.*, s. 241-257.
17. *Tidsskrift for sport* (1884), s. 208, cit. i Bonde (1991), s. 35.
18. Jørgensen (1997), s. 223-224.
19. Lars-Henrik Schmidt. *Kroppen i focus* (Bavnebanke, 1982), s. 91.
20. »*Bored, starving and brutalized boys occasionally turned on their official tormentors with explosive resentment*«. Mangan, *Sport in Society: The*

- Nordic World and Other Worlds (London, 1998), s. 178.
21. Mangan (1998), s. 180.
  22. Ibid., s. 182-183.
  23. Bonde (1991), s. 40.
  24. Jürgen Habermas, *Teorien om den kommunikative handlen* (Aalborg, 1997), s. 406.
  25. Ibid., s. 409.
  26. Danmarks Rigsarkiv i København arkiv nr. 10.366 (R-10.366), journalsager 1902-1907, pk. 107).
  27. Ibid.
  28. Jørgensen (1997), s. 89.
  29. Ibid., s. 63-72.
  30. D.S. Eitzen (1988), cit. fra Jay J. Coakley, *Sport in Society – issues and controversies* (University of Colorado, 1994), s. 65.
  31. Pierre Bourdieu, *Outline of A Theory of Practice* (Cambridge, 1977), s. 824.
  32. Ibid., s. 825.
  33. Jørgensen (1997), s. 114.
  34. Ibid., s. 101-121. DA-U var en forløber for DIF, bestående af sportens foregangsmænd fra det københavnske borgerskab.
  35. R-10.366, pk. 109.
  36. R-10.366, pk. 110.
  37. Jørgensen (1997), s. 165.
  38. §12 i *Love og Reglementer for Dansk Amatør Bokse-Forbund* (København, 1915).
  39. R-10.366, pk. 110.
  40. R-10.366, pk. 107.
  41. Knud Knudsen, Hanne Caspersen og Vagn Oluf Nielsen, *Kampen for en bedre tilværelse. Arbejdernes historie i Danmark fra 1800-tallet til 1990* (SFAR, 1991), s. 133-135.
  42. R-10.366, pk. 107.
  43. R-10.366, pk. 10p.
  44. En indmeldelse var såvel umulig pga. pengepræmier og totalisatorspil som uønsket, da cykelforbundet havde en stærk organisation, egne cykelbaner, god økonomi og stor folkelig opbakning. Forbundet blev først medlem af DIF i 1963. Ove Korsgaard, *Kampen om kroppen. Dansk idræts historie gennem 200 år* (København, 1982), s. 298.
  45. Jørgensen (1997), s. 216.
  46. Danmarks Rigsarkiv i København, arkiv nr. 10.366, udelukkelsesprotokol 1897-1926, pk. 123.
  47. Lars-Henrik Schmidt og Jens Erik Kristensen, *Lys, Luft og renlighed* (Akademisk Forlag, 1986), s. 160-61.
  48. Ibid.
  49. I.P. Müller (1910), s. 273, cit. fra Hans Bonde (1991), s. 35.
  50. Schmidt og Kristensen (1986), s. 164.
  51. Schmidt (1982), s. 106.
  52. Bonde (1991), s. 131.
  53. Schmidt (1982), s. 106.
  54. Ibid., s. 125-131.
  55. Niels Kayser Nielsen, *Krop og kulturanalyser: Den levede og den konstruerede krop* (Odense, 1997), s. 13-14.
  56. Bourdieu (1977), s. 833.
  57. Müller (1922), s. 105 (Mit system).
  58. Jørgensen (1997), s. 75.
  59. Bonde (1991), s. 156.
  60. Schmidt (1982), s. 103-105.
  61. Ibid., s. 102.
  62. Jørgensen (1997), s. 67.
  63. Bonde (1991), s. 57.
  64. R-10.366, pk. 110.
  65. Symbolsk eller kulturel inversion er en metode, som de to svenske etnologer Orvar Löfgren og Jonas Frykman har udarbejdet. Dette er blevet gjort som resultat af deres forskningsprojekt »Kulturgrænser og klassgrænser«, hvori de har vist, hvordan middelklassen fremstillede sin egen livsform som et udtryk for civilisation, orden og forfinelse, mens de lavere klasser i middelklassens øjne repræsenterede en mere kaotisk og udisciplineret natur og primitivitet. Ved at undersøge tanker og stereotyper om f.eks arbejderne kan man således bedre forstå, hvorledes den borgerlige forestillingsverden er. Dette fordi middelklassen indirekte definerer sig selv ved at beskrive sin sociale modsætning. Ved at studere, hvad middelklassen siger om andre, kan dens egen forestillingsevne således aflæses. Definition på symbolsk inversion fra Karin Lützen, *Byen tæmmes* (København, 1998), s. 24-25.
  66. Schmidt (1986), s. 150.
  67. Ove Korsgaard, *Krop og kultur* (København, 1986), s. 81.
  68. Ibid., s. 165.
  69. Schmidt (1982), s. 103-107.
  70. Korsgaard. (1982) og (1986).
  71. Else Trangbæk, *Mellem leg og disciplin. Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet* (Aabybro, 1987), s. 141.
  72. Ibid., s. 154.
  73. Per Jørgensen, »Ikke at more, men at opdrage« I: *Een time dagligen* (Odense 1998), s. 144.
  74. Ligesom statsmagten har monopol på den legitime vold fra f.eks. politi, fængsel eller militær, har

skolen og andre uddannelsesinstitutioner monopol på den symbolske vold. Det forstås som retten til at bestemme formidlingsmetoder og former for viden, der skal implementeres i deres regi. Med ordet *symbolsk* henfører Bourdieu til, at den form for forståelse (her påstanden om legemsøvelsernes karakterformende funktion), der implementeres, betragtes som selvfølgelig, indlysende og naturligt givet, på trods af at den blot er funktion af nogle vilkårlige valg fra den bestemmende klasse. Installeringen af de symbolske systemer på le-

gemskulturens felt har således en symbolsk struktur, der i transformeret form reproducerer fordelingen af ressourcer og magt fra samfundet som helhed (forstået som felt).

75. Coakley (1994), s. 95-99.
76. Verner Møller og Christian Jantzen, »Marginaloplevelser og tærskelværdier« I: *Hooked* (Odense, 1994), s. 202.
77. Pierre Bourdieu og Loic J.D Waquant, *Refleksiv sociologimål og midler* (København, 1996), s. 50-52.